

Соколовська Тетяна – студентка 3 курсу факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Наукові інтереси: українська поезія кінця ХХ – початку ХХІ століть.

Софія Пуздерко

Наук. керівн. – к. філол. н., ст. викл. Зелененька І. А.

ЕКОЛОГІЧНІ РЕГІСТРИ У ПОЕЗІЇ ЛІНИ КОСТЕНКО

Актуальність теми полягає в тому, що на сьогоднішній день світова спільнота не на жарт стурбована такими екологічними проблемами, як зміна клімату, поява озонових дірок, забруднення атмосфери та водного середовища, виснаження та забруднення ґрунтів, вирубка лісів, знищення здатності природного середовища до самоочистки та самовідновлення тощо. Не винятком є і Україна, яку деякі науковці називають зоною екологічного лиха. На тлі цих проблем і виникла необхідність у створенні та запровадженні такого механізму управління діяльністю суб'єкта господарювання, який буде контролювати та максимально знижувати вірогідність забруднення навколишнього середовища викидами людської діяльності та підвищуватиме довіру іноземних країн та компаній до вітчизняного виробника, що в свою чергу, сприятиме підвищенню конкурентоздатності української продукції.

Ліна Костенко – одна з найбільш яскравих постатей української літератури ХХ століття. Глибина поетичного слова Ліни Костенко зумовлена великим духовним потенціалом її творчої особистості, адже мистецтво для неї – не форма вираження думок і почувань, а стан душі, світовідчуття. У творах Ліни Костенко природа виступає у всій своїй величі в кожному пору року. Кожний вірш, з якого

постає дивосвіт природи, впливає на нашу екологічну свідомість. Бажання захищати природу приходять до тих, хто відчуває її красу. Проте у Ліни Костенко кілька поезій присвячено суто екологічній проблемі. Одна з них, чи не найбільш вражаючих поезій – «Ще назва є, а річки вже немає».

Не секрет, що у доробку Ліни Костенко це одна з найвагоміших тем. З кожним віршем розумієш силу єднання людини з природою, залежність наших почуттів від сезонів, погоди, природних змін навколо. Через тему природи у віршах передано неймовірний діапазон інших тем: любові та кохання, натхнення, енергії та відпочинку, дитячих спогадів, філософських роздумів, патріотизму та історичної пам'яті, та багатьох інших.

Уже багато написано і сказано про втрату сучасною людиною гармонійного співіснування з природою. Поезії Ліни Костенко з екологічної тематики змушують кожного українця проїнятися тривогою за долю рідної природи. природа – це не просто степ, трава, річка, ліс, сосни, туман, дощ і вітер, а дарований Богом дивосвіт, у якому людина знаходить красу, спокій, черпає сили. Та маючи цей життєпростір, людина повинна пам'ятати, що не можна поспоживацькому ставитися до природи, слід увесь час дбати про її відновлення, бо й сама людина – її невід'ємна частка.

*Послухаю цей дощ. Підкрався і шумить.
Бляшаний звук води, веселих крапель кроки.
Ще мить, ще мить, ще тільки мить і мить,
і раптом озирнусь, а це вже роки й роки!
А це уже віки. Ніхто уже й не зна,
в туманностях душі чи, може, Андромеди –
я в мантіях дощу, прозора, як скляна,
приходжу до живих, і згадую про мертвих.
Цілую всі ліси. Спасибі скрипалю.
Він добре вам зіграв колись мою присутність.
Я дерево, я сніг, я все, що я люблю.
І, може, це і є моя найвища сутність [4, с. 57].*

У довкіллі все живе своїм неповторним життям, яке ніхто, хоч би тобі й цар природи, не має права перервати. У спілкуванні з травами й деревами, птахами й небом, сонцем і вітром лірична героїня відкритіша й органічніше, ніж у розмові з людьми. Тільки на одинці з природою можна до кінця бути самим собою, нікого не боятися, не лицемірити, не шукати компромісів.

Часто в пейзажній ліриці Ліни Костенко ідейною домінантою стає філософський мотив: осінь у природі – це підсумок життя, коли час пожинати плоди свого труду, озирнутися й оцінити пройдений шлях: *«Оце і є усі мої права. / Уже й зникає сонце за горбами – / сад шепотів пошерхлими губами / якісь прощальні золоті слова...»*.

Поезію Ліни Костенко в пантеїстичному аспекті осмислення досліджували В. Брюховецький, Т. Салига, М. Ільницький, Г. Клочек, О. Ковалевський та інші. Природний світ – пантеїстично всюдисущий, сповнений чистоти і таємничості, у спілкуванні з ним душа відновлює втрачені зв'язки з Творцем, пізнає істину буття, виходить за межі буденності, розчиняється в макрокосмі.

Натурфілософська проблематика знайшла своє високохудожнє втілення в багатьох віршах Ліни Костенко. У них простежуються основні філософські опозиції: людина і природа, життя і смерть, гармонія і дисгармонія, особистість і всезагальні закони буття, які набувають субстанційного значення. У натурфілософських поезіях Ліни Костенко поєднано два метажанри: філософський та феноменологічний.

Варто зазначити, що Л. Костенко має дар перейматися долею окремої маленької людини й народу як спільноти з усталеними традиціями і, переплавивши ці почуття в слова, передати своє душевне потрясіння читачеві, збуджуючи його уяву й спонукаючи до мислення. У художніх творах поетеси є мотиви, що містять архетип Дому, який оприявлений як споконвічний потяг людського серця за батьківським домом. Поезія «Українське

альфреско», на наш погляд, створена як об'ємна картина про автентичний дім-буття українця. Уже в назві вірша авторка вказує на стиль виконання цього твору в давній техніці настінного живопису – альфреско, що полягає в нанесенні водяної фарби на вологу штукатурку. Проте в умілих руках майстриня тримає не пензлик та палітру, а гостре перо та багатобарвне образне слово, за допомогою яких вона плавно відтворює фрагмент із життя літньої подружньої пари. У збірці «Мадонна перехресть» поезія «Мені снилась бабуся. Що вона ще жива» знаходимо низку архетипних символів: хата, дорога, дід, баба, вишні, лелека тощо, – які занурюють уяву читача в ідилічний мальовничий простір споконвічного буття українця. Хата – ось символ дому, з яким пов'язані предковічні мрії українця про добробут сім'ї та уявлення про сенс життя. Дід і баба – це постійні атрибути щасливого подружнього життя.

Авторський концепт «природа» має складну структуру, оскільки формується з інших концептів, які об'єднують у собі образи різного ступеня узагальнення. Зокрема, серед складових аналізованого концепту виділяємо концепти стихій, пір року, дерева, квітки, явищ природи тощо. У свою чергу, концепт дерево включає образи власне дерева, дуба, берези, верби, горобини та інші; концепт квітки реалізується через образи троянди, бузку, бульдонежу; сукупний концепт явищ природи представлений образами дощу, вітру, снігу, туману, інею, морозу; смислову єдність утворюють складові концептів пір року (зима, весна, літо, осінь) та основних космічних стихій (земля, небо, вода). Кожен із складових названих концептів утворює коло смислових інтерпретацій. Концепти природних стихій, окрім семантичних інтерпретацій, представлених лексемами земля, небо, вода, реалізуються через коло образів, зокрема земля – через образи степу, поля, гори, скелі; небо – через образи сонця, місяця, зір; вода – через образи річки, озера, океану, моря. Подекуди конкретні образи є складовими кількох концептів, що

утворюють концепт «природа». Так, образ дощу водночас входить у концепти «явища природи», «вода», «небо»; образ хмар – у «явища природи» і «небо» та ін. Уважаємо, що в таких випадках належність образів до концептів варто визначати відповідно до їхнього значення, враховуючи при цьому семантичні відтінки [1, с. 20].

Цікаво, що природа в Ліни Костенко є семантично важливою навіть у зразках пейзажної лірики, оскільки картина природи зумовлює досягнення важливої істини, призводить до просвітленого самозаглиблення. Подекуди природа є тлом для увиразнення семантики інших образів та осмислення інших концептів.

Визначною рисою аналізованого концепту у поезії Ліни Костенко є його поєднання з музичним началом й образотворчим мистецтвом, адже «природа для поетеси звучить, вона сповнена свого особливого музичного ритму.

Ліна Костенко та природа має велике коло асоціацій до яких входять авторські бачення якими концепт обростає в поетичному світі. Природа виступає у функції універсального метафоризатора і як один із елементів концептуального каркасу визначає шляхи та способи інтерпретації світу поетесою [2, с. 251].

У поезіях Ліни Костенко поєднуються твори, де домінує тема гармонії людини і природи, з віршами, які акцентують руйнівний аспект співвідношення природи і суспільства. Поетесу глибоко хвилює проблема взаємостосунків між природою і людиною, яка нехтує гармонією, руйнує довкілля в корисливих цілях. Провідною в усіх поезіях Ліни Костенко є думка про те, що гармонія між людиною (дитям природи) та природою (Божим творінням) відповідає законам Всесвіту. І коли порушуються ці закони, на суспільство чекають руйнація, духовна деградація та повне вимирання. Саме тому найпопулярніша поетеса України, духовний символ нації стверджує своєю творчістю необхідність постійної роботи

для розвитку гармонічних взаємостосунків між людиною і природою.

Література

1. Эпштейн М. «Природа, мир, тайник вселенной...». Система пейзажных образов в русской поэзии : Высш. школа, 1990. 303 с.
2. Клочек Г. Ліна Костенко : навчальний посібник-хрестоматія. Кіровоград : Степова Еллада, 1999. 320 с.
3. Природа, пейзажі у віршах Ліни Костенко. URL : <http://ukrlitra.com/tvory/tvory-ukrainskoiu/102-pryroda-peizazhy-u-virshakh-liny-kostenko-tvir-analiz>
4. Ставицька Л. Серцем вистраждане слово // Мовознавство. 1990. № 6. С. 23–29.

Пуздерко Софія – студентка 3 курсу факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Наукові інтереси: поезія Ліни Костенко.

Марія Сієнко

Наук. керівник – к. філол. н., ст. викл. Зелененька І. А.

МОДЕРНІСТСЬКА ПОЕЗІЯ УКРАЇНСЬКИХ ЕМІГРАНТІВ: ВІД БОРОТЬБИ ЗА УНР ДО СПРОТИВУ НАЦИЗМУ

У Центральному державному архіві зарубіжної україніки зберігається низка періодичних українських закордонних видань ХХ ст., на сторінках яких представлено поетичну творчість українських емігрантів (як професійних, так й аматорів) розмежовану на періоди, які передусім